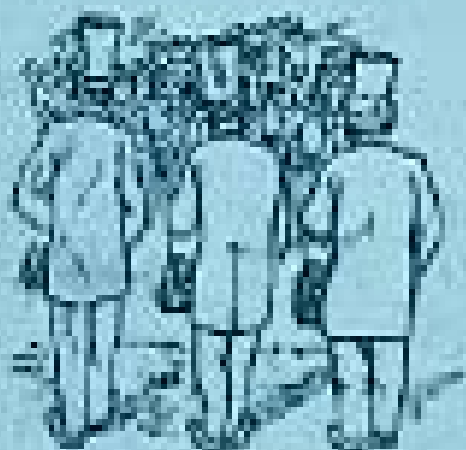

¡ABEK ISTILLUBAKI!

JUSTIZIA BERTZA DATAN
NEON BAKARRERAT MOZTUTIA

MARCELINO BOROJA LABA-E

1934

Argitaletxeak: Euzko Argitaletxeak, Donostia, 1934

1934

¡ABEK ÍSTILLUBAK!

JOSTIRUDIA EGINTZA BATIAN
GIZON BAKARRENTZAT MOLDATUBA

MARCELINO SOROA LASA-K

SAN SEBASTIAN:
Imprenta de los Hijos de I. R. Baroja, Constitución, 1 y 2,
1894

Egilliarena da.

TORIBIO ALZAGA ETA ANABITARTE JAUNARI

ATERAKO GERA-kiñ

atera itzan i

jostirudi yayua

donkiturik neri.

Arren diñako bat dek

ordañan merezi,

bañan, mutill, ¿zer egiñ?

aldetana eskeñi.

M. S. L.

EGILLEAREN BESTE JOSTIRUDIAK

Iriyarena.

Anton Caicu.

Gabon (*Bigarren argitaratza*).

¡¡Au ostatuba!!

Alcate berriya.

Urrutiko inchaurreak (*Saritua*).

Gorgonioren estuasunak.

¡La Concha! (*Erderaz*).

¿Lapurrak? (*Argitaratzeko*).

Barrenen arra. (*Argitaratzeko*).

Nai, eta ez nai (*Argitaratzeko*).

Idurigilleak

Juan
Manuel
On Liborio
Alejandro

Egintzalleak

On José Artola.
“ Felipe Casal Otegui.
“ Juan Ignacio Uranga.
“ Jose M. Arrieta.

Manuel chapel laztozko chikiyekiñ eta amerikana deritzayon beltzekiñ.

On Liborio lebita beltzekiñ eta jipi-japa-rekiñ-

Gertaera iduritzenda gure Probinziko bañu leku batian.

EGINTZA BAKARRA

Iruditegiyak aurkeztatzen du sala bat alde bakuitzian biña aterekiñ eta abek lumeruekiñ: egintzallearen eskui aldekuak 1, 2, eta ezker aldekuak 3, 4. Iruditegiyen aurrekuak izan biar dute 1 eta 3. Erdiyan beste ate bat. Mai borobill bat, gañian erropak garbitzeko eskobillekiñ, eta aldamenian sillatzarra edo silloi-a: aldietan sillak eta lumero 1-ren gelako inguruko sillan gitarra.

LENBIZIKO IRUDIA

I.

Juan eta Alejandro.

JUAN Enikan uste Alejandro, bañu echi'ontan arkitu biar giñala.

ALEJ. Ez nik ere.

JUAN ¡Zenbat urte alkar ikusi gabe!

ALEJ. Lau urte, Juanito, lau urte.

JUAN ¿Ta zer egiñ dek ordutik onera?

ALEJ. Etorri ninukan bañu leku ontara eta nola chikitako eskola astu etzaitan echi'ontan nagusiyen librubak eramaten dizkiat...

JUAN ¿Nora?

ALEJ. Zerea... bañura. Beti badituk ik orlako aterakeriyak.

JUAN ¡Ez aiz gaizki bizi!

ALEJ. Ez, Jaungoikoari eskerrak. Gero eskondu ninukan.

JUAN ¿Eskondu? ¿Eta zeñekin?

ALEJ. ¿Eta norekiñ?

JUAN ¿Pepa zikiñaren alabarekiñ? (*Nai bada kantatzen*).

ALEJ. Ez; nagusiyaren illobarekiñ.

JUAN ¿Bai e? Orduban ez dizkak librubak bakarrik eramaten nagusiyari.

ALEJ. ¿Zergatik?

JUAN Illobare bai...! A! ¡Alejandro! ik sudur onak izandu dituk beti.

ALEJ. Mundura ekarri nitubenak.

JUAN ¿Beaz suertia egin dek?

ALEJ. Kontentu bizi nak beñepiñ.

JUAN Obe, obe. Alegratzenak asko.
ALEJ. Eskarrikasko. Badakik bada nere bizi moduba.
Orain iria jakiñ biar diat.
JUAN ¿Neria? Nik, mutill, ez diat egiñ ik aña abilidade.
Ortarako aiz i Alejandro ta ni Juanito.
ALEJ. ¿Eta zer?
JUAN Alejandro gizon aundi bat zala.
ALEJ. ¿Irire etzaik eskola astu?
JUAN Ez, oraindik ez. Maisubak esaten zigunian
«Alejandro Manko...»
ALEJ. ¡Ja, ja! ¿Manko?
JUAN ¡A! Ez, ez; alezpanuartzen. Alejandro Mano.
ALEJ. ¿Mano? Mutill, g-rekiñ esaten dek.
JUAN ¡A! Bai, bai. Alejandro Mango.
ALEJ. ¿Zer Mango ta jango ta erango.
JUAN ¿Eran? Sagardo ona baleoke...
ALEJ. Erango diagu. Bañan esaten dek, Alejandro Magno.
JUAN Ori dek, ori dek, erri. Alejandro Maggggno.
ALEJ. Konta nazak bada ire bizi moduba. Badakik lagun
zarrak gerala.
JUAN Bai izan naire. Bada...
ALEJ. Guazemak, eta kontatzen asi bañan len, aterako diat
sagardo ederra eztarriya buztitzeko.
JUAN Ondo esana ziok. ¡A zer mauka! Donostiyan bezela.

Sangurrubak jatek
lanpernak ere bai
sagardo onarekiñ
giotzik gu noz nai.
Donosti eder artan
bizi gaituk alai,
izan gaitezen beti
Euskaldunak anai.

ALEJ. Ori, ori. Guazemak.
JUAN Guazemak.

BI-GARREN IRUDIA.

II.

Manuel (*bakarrik*) Juan (*barrendik*)

(Ateratzen da lumero 1-ko gelatik).

- MAN. ¿Zer ordu ote da? Amar t'erdiyak. ¿Nun ote dabill Juanito? (*Deika*) Juanito, Juanito.
- JUAN (*Barrendik*) Jauna.
- MAN. Ni kanpuan naizen bitartian ondo kontu artu dezayola Juanito-k nere euskerazko paperari... bai aiñ biarrak dira neretzat... Lengo denboretako paper zar oyetan arkitzen ditut, suba autz pean bezela, gordeta dauden aztarnak, pištutzeko gure maitagarrizko izkuntza eta izaera onak. (*Deika*) Juanito.
- JUAN Banua.
- MAN. Eta ortarako nik nere lanak nolabait egiñ biar ditut. (*Deika*) Juanito.
- JUAN Banua jauna.
- MAN. Alegiñ guztiyekiñ gure Euskera ederrentzat, zergatik zenbat eta geyago ikasi, orduban da baliyo aundiyago du guretzat... (*Deika*) Juanito.
- JUAN Bai, bai; orainchen nua.
- MAN. Euskera nastu zaigu, bañan gelditu zaizkigu zuztar garbiyak, eta arbola chukun biar degu utzi, mozturik adar okerrak. (*Deika*) Juanito, Juanito.
- JUAN Beriala or naiz.
- MAN. Aurretik jun diranen antzian Euskera nasgabea azaltzeko, nola eguzki ederra batere odoirik gabeko zeru urdiñian agertzen dan. (*Deika*) Juanito.

IRU-GARREN IRUDIA.

III.

Manuel eta Juan

- JUAN ¿Deitzen aldit jauna?
- MAN. Deitu diat ogei bider.
- JUAN Eta beste ainbeste bider eranzun diyot.
- MAN. Bai bañan ez aiz etorri beriala.
- JUAN ¿Badaki...?
- MAN. Ez etzekiat.

JUAN Ez; nik esan gabe ez du jakingo.

MAN. Orrengatik bada. ¿Zertako esaten dek ¿badaki?

JUAN Orra bada. Nere lagun bat arkitu det echi' ontan ta, nagusiyen illobekiñ eskonduba dago ta, sagardo ederra eskeñi dit ta, aspaldiyan ikusi ez giñan ta...

MAN. Ta, ta, ta, ta, ta. Aurrera.

JUAN ¿Nora?

MAN. Aurrera.

JUAN ¿Nora aurrera?

MAN. Kontatzeko kontatu biar dekana.

JUAN ¡A! Nik uste nuben aurrera juteko esaten zirala. Bada orlako sagardua eskeñi ta ¿nola ukatu bati?

MAN. Ezta biri ere.

JUAN Ezta iruri ere (*indarrekiñ*). Upeleko sagardo charrik ez omenda emen ta ¿zer egiñ? enbotellatutako sagardo ona eran. ¿Zer erremediyo?

MAN. ¡Ez ago i upela charra! ¿Ta goizetik sagardua eraten asi?

JUAN ¡Je, je! Aldanian, jauna, aldanian. Artzaldian obe, bañan ez bezala orrengatik keskik izan. Artzaldian albadet erango det.

MAN. Bai, zinizten diat. Ez dek bi aldiz esan biarrik. ¿Ez aldakik jua biar detala?

JUAN Ona bada Juan. ¿Zer biar du?

MAN. Etzekat farra egiteko gogorik.

JUAN Ez bezala negarrik beñepiñ egiñ.

MAN. Baniak.

JUAN ¿Oraiñ?

MAN. Bai, oraiñ. ¿Zergatik arritzen aiz?

JUAN Nola esantziran bigar edo etzi zijuala...

MAN. Beste asmo bat artu diat.

JUAN Beti ori egiten du.

MAN. ¿Zer?

JUAN Mudatu aizia bezela.

MAN. Egualdi ona ziok eta ez diat galdu biar.

JUAN Bero egingo du jauna. Obeluke jun bigar goizian goiz freškurekiñ.

MAN. Ez diat denbora geyago pasa nai osaba ikusi gabe. ¿Jarri alde fardela?

JUAN Bai jauna, jarriya dago beorrek esantziranetikan.
MAN. Nik pasako dizkiat kanpuan amar edo amabi egun.
JUAN ¿Orrenbeste?
MAN. Bai.
JUAN ¿Ta zertako ez nau ni beorrekiñ eramaten?
MAN. Ez; ik emen egon biar dek.
JUAN ¡A jauna! Iduritzen zait geruago ta nere biar
guchiyago dubela.
MAN. ¿Zer esaten dek? Ez dek chanchetan ere aitatu biar
orlako gauzik. Bazekiat biotz onekua eta leyala
aizela, ire anzea alaya eta eninukek arkituko i gabe.
JUAN Ori bera gertatzen zait neri. Enitzake jarriko beste
nagusi bati.
MAN. Eskarrikasko Juanito.
JUAN Bañan beorren osaba ori ez det nik esagutzen ta
esagutu nainuke.
MAN. Esagutuko dek urrengo batian.
JUAN ¿Ta beorri gabe egon biar det orrenbeste egunian?
MAN. Bai, ta arrazoya esango diat. Paperes beteta dauden
kofri' oyeri ondo kontu artu biar diyok, zergatik
neretzat diruz betiak baleude bañon geyago baliyo
ditek.
JUAN Euskera berritzeko seta orrekiñ buru guztiya nastu
biar du.
MAN. ¿Zer nai dek gauza ederragorikan bularrekiñ edoski
degun itzkuntz maitagarriya onen aztarnak
sustrayetik esagutzia bañon?
JUAN Bañan ¿zertako estutzen da orrenbeste? Beorrek
naiditu paper zarrak.
MAN. Bai, ta ik choch berriyak.
JUAN ¡Je, je! baleude... (*Eztarriyari eragiñaz eta ezpañak esku
gañekiñ bi bider igortziyaz*).
MAN. Esagun dek ez dekala sentitzen gozotasun au.
JUAN ¿Sagarduaren gozotasuna? Bai jauna, bai.
MAN. Gozotasun ura.
JUAN Ura ez, sagarduarena.
MAN. Gure amak seaskachuan laztan gozoakiñ nastuban
esaten zizkigun itz ezti' ayek ¿nai dituk astu?

JUAN Ez, jauna, ez; bañan beti paper tartian dabill eta zenbat eta zarrago nayago...

MAN. ¿Ez aldakik autzekiñ eztaliya egoten dan suba ez bada noizik beiñ mogitzen nola itzaltzen dan?

JUAN Bañan...

MAN. Gañeko zakarra kendu eta eman ezkeru ikatz ona ¿ez aldu indarrik artuko?

JUAN Bai...

MAN. Orra bada.

JUAN Onera etorri ezkeru bildu ditu lau kofre paper zar eta orla baguaz ez ditugu eramateko aski izango Donostiko zaldi zuri guztiyak.

MAN. Ago išillik.

JUAN Paper bankukuak balira...

MAN. Mutill, ez diruik Euskaldun bersolariya. Ekatzak fardela, ta mendi-makilla ere bai.

JUAN Beriala jauna.

LAU-GARREN IRUDIA.

VI.

Manuel (*bakarrik*)

Denbora pasatzen badet emen berriketan, berandutu egingozait eta lenbailen jutia izango det onena bazkaltzeko garairako azaltzeko osaben echian. ¡Zer poza artuko duben nere osabak ni ikustian!

BOST-GARREN IRUDIA.

V.

Manuel eta Juan.

JUAN Ar bezazki.

MAN. Ariyo Juanito.

JUAN Ondo ibilli jauna.

MAN. ¡A! ¿Diruik bai aldeak?

JUAN Bai jauna, bost pesetako bat.

MAN. ¿Besterik ez? Pagatu aldizkiat jua diran illabetiak?

JUAN Azkeneko biyak ez dira neretzat illabetiak izan, illa-ustubak izandu dira.

MAN. ¿Orrenbeste zor diat?

JUAN Beti paper oyekiñ dabill ta astu egingo zan.

MAN. Sentitzen diat bada.

JUAN Nik ere bai.

MAN. Bañan orainchen diru eskasiyan niok...

JUAN Ez bezala bada kasorik egiñ.

MAN. Egun batetik bestera sai niok...

JUAN Orduban pagatuko nau.

MAN. Esango ziyuat oraiñ eche nagusiyari emateko biar dekan guztiya. Ni kanpuan naizen bitartian ez diat nai ezertaz eskasiyan egotia.

JUAN Eskarrikasko jauna.

MAN. Eta kontu kofriari.

JUAN Bai, jauna, bai; ez bururik galdu orrekiñ.

MAN. Urrenarte.

JUAN ¡Ondo ibilli jauna! ¡Ondo ibilli! ¡A zenbat aspertuko naizen bakartasun ontan!

SEI-GARREN IRUDIA

VI.

Juan (*bakarrik*)

Juan da. Nai det esan, nagusiya juan dala. Nagusiya ez da Juan, ni naiz Juan, bañan nagusiya juan da, ta ni ez naiz juan. ¿Ta nik zer egiñ biar det oraiñ? Lenbizi beñepiñ ichi zagun bere kuartoko atia ez dezaten alde egiñ paper oyek. ¡Kuartoko atia! Nagusiyak aituko balira esango lirake ez dala kuartoko atia esaten, baizik gelako atia. Ez dakit nik zergatik artzen dituben orlako buru austiak. Berak nai dubelako. Ori da bere gustua, ta erdaras esaten dan bezela: "*gustos que te mereses palos.*" ¡Ta zer nagusi ona! Ez du arrokeririk, eta arren abotik beñere erriyeta bat ez det aitu. Amaika orren lekuban arkituko balira ez lirake kabituko Donostiyako Konchan. ¡Nola ibilduko oteda beru' onekiñ bidi' oyetan! Ta nik ¿nola denbora pasa

oraiñ? Alejandro libre balegoke... bañan bere libru ta kontubekiñ lan asko dakarrela ta... Nere gitarra zarra artuta jo ta kantatu egingo det...

ZAZPI-GARREN IRUDIA.

VII.

Juan eta Alejandro

ALEJ. ¿Zer ari aiz Juanito?
JUAN ¿Ez dekala asmatzen?
ALEJ. ¿Andre gayen dotian pentzatzen?
JUAN Mutill, nagusiyen librubak eramaten ditukanetik ez dek dirutan besterik pentzatzen. Gitarra jotzeko asmuetan niokan.

ALEJ. Aspaldiyan ez diat aitu. ¿Ez altzaik astu oraindikan?
JUAN Ez, Alejandro, ez.
ALEJ. Jo zak bada gitarra ta kantazak zerbait.
JUAN Ara bada. (*Gitarra artzen du*). ¡Lastima! Prima falta dik. ¡Prima! Nagusiyak aituko balu esangoliake ez dala prima esaten Euskaras; lengusuba.

ALEJ. ¡Ja, ja, ja, ja!
JUAN Sayatukonak.
 (*Kantari*) Ez oraiñ Alejandro berriketan ari egonikan keñuka beti dirubari. Irabazi diruba nai badek ugari ortarako biar dek izan...

ALEJ. ¿Zer? ¿zer?
JUAN izan pelotari. Jai-alai gora-bera Jai-alai dek emen, Jai-alai erdaldunak baditek Madrillen. Alde guztiyetan dek Jai-alai zabaltzen, pelotan ikastera

guazemak lenbailen.

BIYAK (*Kantari*) Jai-alai gora-bera, etc.

ALEJ. Ez dek gezurra, ez. Gaurko egunian diruba irabazteko ez dek ofiziyo charra pelotari izatia.

JUAN Ez; bañan gure ezurrak onezkero gogorak zioztik ortarako.

ALEJ. Bai, ori. Ta ¿nun dek nagusiya?

JUAN Itzul egintziak soldatik pagatu gabe.

ALEJ. ¿Iri zer ajola zaik? Onezkero boltza ederra egiña izan biek.

JUAN Bai. Badiat Donostiyan eche bat, tellatubak, paretak, atiak eta biak eman ezkeroko palaziyo bat bezela geldituko litzakena.

ALEJ. ¿Bañan egietan atera dek?

JUAN ¿Echia?

ALEJ. Ez, nagusiya.

JUAN Bai; osaba bat ikustera jun dek eta emen niok dozena bat eguneko zer egiñ jakiñ gabe.

ALEJ. ¿Orremeste denborako?

JUAN Bai; nik berekiñ jua nainikan bañan... etziok.

ALEJ. Mutill, etzakala damurik izan. Oraingo kochian etorri dek jaun bat eta galdetu zia arkituko luken emen laguntzalle bat besterik ez bada zortzi eguneko, len zubena bere echera egun batzuketako jun zayola ta...

JUAN ¿Zortzi eguneko bakarrik?

ALEJ. Bai, eta ondo pagatuko dubela.

JUAN Ez dek gaizki esana: konpontzen bagera... ¿Zenbat ematen du?

ALEJ. Ori etzekiat, bañan... deituko ziyuat.

ZORTZI-GARREN IRUDIA.

VIII.

Juan (*bakarrik*)

Nere nagusiya ez dek etorriko amar edo amabi egunian... onek zortzi eguneako nai dik... bestien kalterik gabe egingo nitek ori... Bi gauza aurreratuko dizkiat. Errešago denbora pasa, eta

chanpon batzubek bildu. ¡Ez alditek bitartian kofri' oyek itzul egingo!

BEDERATZI-GARREN IRUDIA.

IX.

Juan, Alejandro (*saku edo maletekiñ*) eta On Liborio.

- ALEJ. Ona nunduben nere laguna.
LIB. Ondo da. Egun on.
JUAN Baita beorriyere.
LIB. ¿Echekua alda? (*Alejandrori*)
ALEJ. Ez jauna, bañan oraiñ nagusiya jun zayo egun batzuketako ta libre da.
LIB. ¡A! Ez du planta charra. ¿Zintzua altzera? (*Ešeritzen da silloyian edo sillatzarrean*).
JUAN Nere ustian...
LIB. ¿Biziya?
JUAN Aldetan guztiya.
LIB. Guztatzen zait zure erantzuteko moduba. Orduban nerekiñ geldituko zera komeni bazazu.
JUAN Zortzi egun batzuketarako esan ditanez...
LIB. Ori da. Eguneko bederatzi errialian... ¿nai aldezu?
JUAN Bai jauna, bai.
LIB. ¿Nola deitzen dizute?
JUAN Ojuka.
LIB. Ez. ¿Zér izenekiñ esagutzen zaituzte?
JUAN Neriekiñ.
ALEJ. Juan du izena.
LIB. Ongi da. Tori ondo portatziatik. (*Diruba emanik.*)
JUAN Eskarrikasko jauna. (¡Aušen da gizon ona!)
ALEJ. Ara nun duben beorren kuartua. Utziko diyot au or. (*Sartzen da gelan ta usten du saku edo maleta, aterarik beriala*).
LIB. Ederki (*Juan-i*). Ekarri nazu oraiñ gauza ariñ bat artzeko.
JUAN ¿Ariña?
LIB. Bai ariña. ¿Ez aldakizu zer dan gauza ariñ bat?
JUAN Ariña... ariña... Eltzien afarra, gauza ariñ bat.
LIB. Ez orren ariña.

JUAN ¿Salda?
LIB. Bai, katillu bat salda.
JUAN Beriala jauna.
ALEJ. Ator nerekiñ.

AMAR-GARREN IRUDIA

X.

On Liborio (*bakarrik*)

Orañ pakia det. Mutill onek azkarra diruri eta ez det suerte charra izan. Echetik kanpora atera ezkerro sailltasunak besterik ez dira sortzen alde guztiyetan kochi'oyetan sartuta chardiñak saskiyan bezela, nai bañan geruago inguratzen da bat biar duben lekura. Eta dagon beruekiñ eta autzekiñ iya ito giñan bidian. (*Alchatzen da*). Salda ekarri bitartian aldatzia izango det onena. (*Sartzen da bere gelan edo kuartuan*).

AMAICA-GARREN IRUDIA.

XI.

Manuel (*chapela kendu ta izardiya legortzen*)

¡Au berua! ¡Ufff! ¿Zeiñ ibilli kanpuan ordu abetan? Eguzkiyak kiškaldu biar ditu baztar guztiyak. (*Ešeritzen da len On Liborio zeguan sillatzarrean*). Obe izango det bigar goizeko freškurekiñ jutia. Nun ote dabill Juanito? Izarditan plei gelditu naiz eta lenbailen aldatu egiñ biarko det.

AMABI-GARREN IRUDIA.

XII.

Manuel eta Juan (*korrika plater ta katillubekiñ*)

JUAN Ona jauna, bero berua, koipe ederrekiñ. (¡Oi!
 ¡Arranua! neriak egiñ dik).
MAN. ¿Zer dek Juanito?
JUAN Be... bee... beee...

MAN. Arkume biyurtu alaiz?

JUAN Bee... Beorri altzan?

MAN. Uste diat bayetz. Bañan ¿zer dek orla larritzeko?

JUAN Mu... muu... muuu...

MAN. Iri papera egiten ari alaiz?

JUAN Mu... Mudatu egiñ da emendik ta...

MAN. ¿Zeiñ?

JUAN Beorri zuben asmuekiñ. ¿Beorri zan beaz?

MAN. ¿Zeiñ uste dek naizela bada, nere anaya? ¿Zer dek ori?

JUAN ¿Au? ¿au?

MAN. Bai.

JUAN Au... au...

MAN. ¿Oraiñ zakurrak bezela? ¿Mendiyabetako animalia guztiyen gisak ikasi dituk? ¿Zer da ori?

JUAN ¿Au? ¿ta beorrek zer dan galdetzen dit?

MAN. Bai, Juanito, bai.

JUAN Bada ka... ka... ka...

MAN. ¿Zer ka, ka, ka?

JUAN Katillu salda iduritzen zait jauna.

MAN. ¿Zeñentzat?

JUAN ¿Ze...? ¿Zeñentzat? ¿Ta beorrek zeñentzat dan galdetzen dit? (Jaungoikoak guarda bestia etortzia).

MAN. ¿A! Konturatzenak. Bazekiat.

JUAN ¿Bai e? (¿Zer ote daki ta zer ikusi biar ote det?)

MAN. Ikusi nak etortzen ta korrika ekarri dek... Eskarrikasko Juanito, eskarrikasko.

JUAN Nai ez duben eskero, eramango det...

MAN. Ez, ez.

JUAN Nola esan ditan eskarrikasko, charra izango lukela gogo gabe artzia nik ekarri detalako.

MAN. Etzakala ori uste. Ekatzak, ekatzak.

JUAN Bañan aza salda da ta...

MAN. Obe.

JUAN Aza berdiena.

MAN. ¿Ta zer?

JUAN ¿Zer? Badaki nola esaten dan: "Auntza baratzen, akerrak ezpata dantzan, jan zuben aza berdia..."

MAN. Mutill, ago išillik.

JUAN Kir... kir... kir...

MAN. ¿Oraiñ kirkirra?
 JUAN Kir... kirtena falta du katillubak eta berua dago ta...
 MAN. ¡Y bai aizela kirtena! (*Katilluba ikututa*) Etziok orren
 berua. (*Salda artzen du*).
 JUAN ¡Eta artu egiten du!
 MAN. ¿Zer bada?
 JUAN (¡Abek ištillubak!)
 MAN. Ibilli ta izarditu naizenekiñ etziak gaitzik egingo
 saldachu' onek.
 JUAN Guchiyago egingo diyo bestiari.
 MAN. ¿Zeñi?
 JUAN Artzen ez dubenari. Bañan ¿zerbait aztu altzayo
 orren aguro etortzeko?
 MAN. Ez; beste asmo bat artu diat.
 JUAN Beti ori egiten du.
 MAN. Beru' onekiñ oñez ibiltzea fardela eskuban detala
 astakeri bat iduritzen zayak.
 JUAN Egualdi sargoya dago jauna.
 MAN. ¡Kochian jun banitz! Bañan nola oñez ibiltzia
 gustatzen zaitan...
 JUAN ¿Kochian? Orrengatik besterik ez bada, aginduko
 det beriala jartzeko bat.
 MAN. Bañan Juanito, ¿zer gertatzen zaik? Len alako pena
 ukan ni juatitak eta oraiñ ¿nola deseaten dek?
 JUAN ¿Nik jauna? Ez, ez; beorren on biarrez esaten nuben.
 (Bestia azaltzen bada ¡a zer ištillubak!)
 MAN. (*Alchatzen da*). Oraiñ...
 JUAN Ku... kuu... kuuu...
 MAN. Ku, ku, bai, kukuba. ¿Nola tan totela jarri aiz?
 JUAN ¿Totela ni? Iduritu egingo zayo ¿Ku... kuartora jun
 nai aldu?
 MAN. ¡Kuartora! ¡Kuartora! Gelara esaten dek.
 JUAN Ala da jauna. ¿Ge... gelara jun nai aldu?
 MAN. Bai; izarditan plei niok eta aldatzera niak.
 JUAN Ar beza giltza. (*Ematen diyo giltza*).

AMAIRU-GARREN IRUDIA.

XIII.

Juan (*bakarrik*)

¡Bi nagusi nere gaiñ! ¡Abek iñtillubak! Batek salda eskatzen dit, eta bestiak artzen du. Beste katillu bat ekarri biarko det. ¡Bi nagusi! ¿Eta nola utzi oraingo berriya? Etorri ta beriala eman dit propinacho bat. ¡Bi pezetakua! Ez da gaizki. Ta gañera eskeñi nazki bederatzi errial eguneko... Bañan ¿nola lagundu biyari batian? ¡Abek iñtillubak!

AMALAU-GARREN IRUDIA.

XIV.

Juan eta On Liborio (*Manuel barrendik*)

LIB. (*Ateratzenda beste jantzi amerikana antzeko batekiñ eta lebita eskubetan dubela*). Juanito ¿zer ari zera? ¿Euliyak kontatzen?

JUAN Emen nago jauna.

LIB. ¿Egon? ¡Ez dakazu pachara charra! ¿Eta nere salda?

JUAN ¡A! ¿salda? ¿Beorren salda? (¡Abek iñtillubak!)

LIB. Bai, salda. ¿Aztu egiñ altzera?

JUAN ¡A! Ez jauna, ez naiz aztu, bañan... bañan... ez dago saldik.

LIB. ¿Saldik ez dagola?

JUAN Ez jauna, ez.

LIB. ¿Nolatan?

JUAN ¿Nolatan? Alatan. Aitu dalako.

LIB. ¡Neri gertatu biar zizaitan orire! ¡Zer egingo da bada!

MAN. (*barrendik deika*). Juanito.

JUAN ¡Jauna! (¡Ai! Alezpanuartzen).

LIB. ¿Zuri deitzen aldizute?

JUAN Ez jauna, ez.

LIB. Nola deitu duten Juanito, eta zuk esan dezun ¡Jauna!

JUAN Iduritu egingo zitzayon.

LIB. ¿Iduritu?

MAN. (*Deika*). Juanito.

JUAN ¡Jauna! (¡Ai!)

LIB. Ara berriz.

JUAN ;A! Bai jauna. Egiya; ta nik jjauna! esan det len ere...
 bai arrazoya du, ¿badaki? Nere lagun bati deitzen
 diyo, ta nik noiz nai erantzuten det arren ordez,
 ¿badaki? arri laguntziatik...

LIB. Ori ondo egiña da. Tori lebita au, autzez betia dago
 ta...

MAN. (*Deika*) Juanito.

JUAN Banua, banua. (*Lebita artu gabe juten*). (¡Abek
 ištillubak!)

LIB. ¿Nora zuaz? Ni bañon lenago izan biar aldu arrek?

JUAN Ez bañan... nere lagunen nagusiya errechin šamarra
 da ta, jokoluke... (*Nagusiyak barka nazala*).

LIB. ¿Bai e?

JUAN Bai jauna, eta ura da nere lagunik onena eta ura
 jotzia da ni joko baninuke bezela...

LIB. Zuaz bada, zuaz, bañan lebit' au...

JUAN Eskobillatuko diyot beriala (*Artzen diyo lebita*).

LIB. Mutill ¿baalator edo ez?

JUAN Banua jauna.

LIB. Zuaz len bailen. (*On Liborio sartzen da gelan.*).

AMABOST-GARREN IRUDIA

XV.

Juan (*On Liborio eta Manuel barrendik*).

JUAN (*Juaten da nagusi Manuelen gelako atera atze aldian
 gorderik On Liborioeren lebita*). ¿Zer naidu jauna?

MAN. Garbizak au. (*Atetik emanik amerikana*).

JUAN Bai jauna. ¡Bi erropa batian eskobillatzeko. ¡Abek
 ištillubak! (*Eskobillatzen azten da presaka lebita*). Bañan
 ¿zer ajola zait? Bat biziya danian ni bezela...
 ¿Zertako etorri ote da nagusiya orren aguro? Pake-
 pakian nagusi berriyekiñ pasako nituben zortzi
 egun abek eta ¡orra! ¡zapla! Nere nagusi zarra
 agertu. Nai det esan, lengua, zergatik zarra ez da;
 gaztia da; nagusi berriya da zarra, zarra ez da
 berriya, berriya ez da gaztia, gaztia da zarra... ¡A
 zer korapilluba zarra ta gaztiekiñ.

LIB. (*Deika*) Juan.

JUAN Banua jauna. (*Asten da juten lebitarekiñ On Liborioreren gelara ta deitzen du Manuel-ek*).

MAN. Juanito.

JUAN Orain bestia. Ta bere erroa garbitu gabe. (*Presaka utzi lebita ta asten da garbitzen amerikana*). ¡Abek ištillubak!

LIB. (*Deika*) Juan.

JUAN Bai jauna, bai. (*Dijua On Liborio-ren gela aldera*).

MAN. Juanito.

JUAN Banua jauna. (*Dijua Manuel-en gela aldera lebita ta amerikanarekiñ batera ta bestera dabill ta gero esaten du*). Au bai dala ibiltzia bulietan bezela, edo (*Kantari*) A la kinkirrinera, á la zamurrera, jirari beste aldera Juanito plaza berriko. (*Buelta ematen du*).

LIB. Juan, Juan (*Deika*).

JUAN ¡Jauna! Ar beza. (*Lebita eskutatzen du atze aldean eta ematen diyo amerikana atetik*).

MAN. (*Deika*) Juanito.

JUAN Baita, banator, banator. Tira, ar beza. (*Atetik emanik On Liborio-ren lebita*). ¡Abek ištillubak! Eskerrak mutill biziya naizela, beztela, chautzen naute. Bañan ¿nola biyari batian laguntzen segitu? Nagusi berriya utzi egiñ biarko det. ¡Utzi! ¡Bañan aiñ nagusi ona da! Eskeñi nazki bederatzi errial eguneko eta asiyeran eman dit propinachua... Guchiyago utziko det bada beste nagusiya: ura da neretzat aurrena. Lagun bat bezela nauka eta nik egiten diyotan guztiya ontzat artzen du. Gañera zor naski soldata batzubek eta bere alde egon biar det. Beste nagusiyak berriz egun guchiko biar du nere laguntza...

AMASEI-GARREN IRUDIA.

XVI.

Juan eta On Liborio (*amerikana jantzita*)

LIB. Juan.

JUAN ¿Zer naidu? ¿Salda?

LIB. ¿Zer salda?

JUAN ¿Azarena?

LIB. Ezta porrubena ere. ¿Zer da au? (*Amerikana-rengatik*)
¿Nun dezu nere lebita?

JUAN (¡Ai! Trukatu egiñ dizkiat erropak. ¡Abek ištillubak!)

LIB. ¿Gortu egiñ altzera? ¿Ez aldezu aitzen?

JUAN Aitzen det jauna. Beorren lebita... beorren lebita...
¿ez alda ori?

LIB. ¿Au? ¿Moztu egiñ aldezu bada?

JUAN ¡A! Ez jauna, ez... bañan ¿badaki? bai... nola bero
dagon ¿e? badaki bero aundiyekiñ nola arboletako
ostuak igartzen diran ¿e? eta ori; beruekiñ lebitaren
beko aldiak igartu egingo ziran.

LIB. Ez dakat nik chanchetako gogorik. Errop'au ez da
neria.

JUAN ¿Egiya jauna. Orain konturatzen naiz. Ez da ori
beorrena, ez jauna.

LIB. ¿Zeñena da bada?

JUAN ¿Zeñena e? (¡Abek ištillubak!) ¿Beorrek jakiñ nai du
zeñena dan e?

LIB. ¿Ez aldizut bada Euskeras, garbi esaten?

JUAN Bai jauna, bai. Euskeras oso garbi ta chukun ta
ederki itz egiten du. ¿Zer gizon ona dan beorri!

LIB. Enazu churikatuko orrekiñ. ¿Zeñena dan erropa,
jantzi edo soña au galdetzen dizut?

JUAN Bai jauna, bai. ¡Je, je! Zeñena dan. Ori. Beorrek
zeñena dan jakiñ nai du... bai, bai, arrazoya du.
Beorrek galdeera onak egiten ditu beti.

LIB. ¿Esango dezu, edo ez?

JUAN ¿Esan? Bai jauna, bai, ¿beorri esango ez diyot bada?
¿Alako propina ederra eman da gero...! Gizon
prestuba da beorri, bai, beti esango det.

LIB. Bañan...

JUAN (¿Zer esango ote diyot!) Bada... zeñena dan
errop'ori... ¡A bai! nere lagun en nagusiyena. Orra.
Mesedes eskatu dit garbitzeko ta... lagun artian,
badaki, gaur neregatik eta bigar zuregatik...

LIB. Tori bada. (*Amerikana erantzita*).

JUAN Uste gabian trukatu egiñ det.

LIB. ¿Eta nere lebita?

JUAN ¿Oyek? ¡A! ¿Ta oyek zer diran galdetzen du? ¿Ez aldaki bero egiten dubela eta beruekiñ nola arbolak ostua ematen duten? Orra bada. Orlašen erropak ere.

MAN. ¿Ez ago i erropa charra! Utzizazkit kopla oyek alde batera ta...

EMERETZI-GARREN IRUDIA

XIX.

Lenguak eta On Liborio (*mauk' utzik*)

LIB. Bañan Juan.

JUAN (Oraiñ azalduko da pastela).

MAN. ¿Oi! Nere osaba. ¿Zer dabill osaba?

LIB. ¿Kašo Manuel!

JUAN ¿Osaba?

MAN. ¿Zer diyo?

LIB. Ondo, ondo, ¿ta zu?

MAN. Nire bai.

JUAN (Oraiñ Pasaiko šešenak).

MAN. ¿Mauk'utzik dabill? Bero dago, bai, bero.

LIB. ¿Zer bero? ¿Ta bero dagualako altzabitz zu nere lebitekiñ?

JUAN (*Kantari*) (Šešenak dira...)

MAN. ¿Beorren lebita?

LIB. Bai, neria.

JUAN (*Kantari*) (dira...)

MAN. ¿Nolatan bada?

JUAN (*Kantari*) (Arrapatzen bazaitut...)

LIB. Chory' onek jakingo du.

JUAN (*Kantari*) (Arrapatzen bazaitut...)

MAN. Juanito, ¿zer gertatu da emen?

JUAN ¿Zer?

MAN. Bai, ¿zer?

JUAN (*Kantari*) (Bertan, bertan ilko zaitut...)

MAN. ¿Ez dek erantzuten?

JUAN Uste gabian trukatu egiñ ditutala beorren erropa eta jaun onena. Ar beza beorrena.

- MAN. ¿Bañan nola? (*Bitarte ontan erazten du lebita, ematen diyo On Liborio-ri, jazten du onek levita eta Manuel-ek amerikana*).
- JUAN Esantziran Alejandro-k, echi' ontako nagusiyaren illobak, jaun onek laguntza biartzubela zortzi eguneko zergatik bere laguntzallia juntzayon egun batzuketako echera ta...
- LIB. Egiya, egiya.
- MAN. Ta nola beorrek esantziran etzala etorriko amar edo amabi egunian, ta jaun onek zortzi egunerako nai zuben laguntza, denbora errešago pasatziatik, eguneko bederatzi errial esantziranez, beorri kalterik egiñ gabe artu nuben egiteku' ori.
- LIB. Egiya ori ere.
- JUAN Gero bi erropak eskobillatu ta emateakuan, nastutu ditut. Jaun onek asiyerakuan emantziran propinacho bat...
- LIB. Egiya.
- JUAN Bai jauna. Nik egiya esaten det beti.
- LIB. Gezurrik esaten ez dezunian.
- MAN. ¿Gezurrak ere bai?
- LIB. ¿Esan ez nazu len, jantziy' ori (*Manuel-en amerikanengatik*) zure lagun baten nagusiyarena zala?
- JUAN Zafatziatik jauna, zafatziatik. Barka bezait.
- LIB. Barkatzen dizut, bai. ¿Ta zure lagunen nagusiya errechiñ šamarra dala ta joko-lukela?
- MAN. ¿Orire badegu?
- JUAN (*Manuel-i*). Zafatziatik jauna, zafatziatik. Barka bezait.
- MAN. Barkatzen diat Juanito. Ta beorri osaba ¿nolatan agertu da emen?
- LIB. Banekiyen, emen ziñala ta ikusirik zu ezetozela neregana, gogoratu zait onera etortzia. Orlaşen Manuel.
- MAN. Eskarrikasko osaba. Bañan ni beorregana juteko asmuetan atera naiz oñez, ta aldapa gora asi naizenian beruak ikaratu nau ta biurtu naiz onera. ¿Echian ongi dira guztiyak?

LIB. Bai Manuel, Jaungoikoari eskerrak. ¿Ta zuk berri onak dituzu?
MAN. Bai osaba; osasuna dutela.

OGEI-GARREN IRUDIA.

XX.

Lenguak eta Alejandro (*karta batekiñ*)

ALEJ. On Manuel Aritzabeti.
JUAN ¿Karta, Alejandro? Bota (*Karta artzen du ta juten da Alejandro*). Nagusi jauna. (*Karta emanik Manuel-i*.
MAN. Echekua.
LIB. Ongi, ongi.
MAN. Lizenziyekiñ. (*Karta irakurtzen*).
LIB. Bai. (*Juan-i*) ¿Kontentu altzaude nagusiyekin?
JUAN ¿Kontentu? Bai, jauna, bai. Sagarraren arbolaren adarraren punttaren punttan choriya kantari bañon kontentubago.
LIB. Obe, obe.
JUAN Ta beorri asko maite du nere nagusiyak.
LIB. Bai, bai.
JUAN Beti esaten zeguan: “osaba ikustera jun biar det gaur, osaba ikustera jun biar det bigar, osaba ikustera jun biar det etzi... ta etsi egiten zuben. Bere paper Euskarasko zar oyekiñ naztutzen da ta denbora pasa egitentzayo.
LIB. Gogo aundiya du ortarako, bai. ¿Ta lagunduko alnazu gezurrik esan gabe?
JUAN Gezurren tantorik esan gabe.
LIB. Emango dizkitzut bada eguneko bederatzi errialak.
JUAN Eskarrikasko jauna.
MAN. ¿Osaba?
LIB. ¿Zer Manuel? ¿Berri onak?
MAN. Bai osaba: bañan paper bat firmatu biar detala bigar bertan, eta beriala juteko esaten dirate.
LIB. ¿Bai? Orduban nire bai. Alkarrekiñ jungo gera?
MAN. Ederki osaba, ederki.
JUAN ¡Au poša! (*Kantari*)
Guazen, aguro, guazen,

guazen Donostira...

LIB. ¿Kantalariya altzera?

MAN Kantalariya ta bersolariya.

LIB. ¿Bai? Neri gustatzen zaizkit bada kantubak ta bersuak.

MAN Tira, bada, kanta zak zerbait Juanito.

JUAN Nai badute...

LIB. Bai, bai. (*Juanitok gitarra artu ta kantzen asten dan bitartian, izketan bezela daude On Liborio eta Manuel*).

JUAN Guazen, aguro guazen,
 guazen Donostira,
 biotzak pozturikan
 guazen gure errira
 Nun naitik emanikan
 mundubari jira
 alako Donostiyak
 arkitzen ez dira.

IRURAK Guazen, aguro, guazen
 Guazen Donostira, etc.
 (*Albada kantatzen dute bi bozetara edo irutara*).
 (*Jeizten da burtiña*).

BUKAERA.

1894-garrengo Abenduaren 21-ko Donostiyako Euskal-festetan aurkeztatzekua da jostirudiy'au.